

Література:

1. Гринсон Р. Р. Практика и техника психоанализа. – Новочеркасск.: Агенство САГУНА, 1994. – 339 с.
2. Калина Н. Ф. Основы психоанализа. – М.: Рефл-бук, 2001. – 352 с. – Библ.: 340-345 с.
3. Психотерапевтическая энциклопедия / Под ред. Б. Д. Карвасарского – СПб.: Питер, 1998. – 752 с.
4. Фрейд З. Психоаналитические этюды. – Мн.: ООО „Попурри“, 1997. – 606 с.
5. Яценко Т. С. Активна соціально-психологічна підготовка вчителя до спілкування з учнями. - К.: Освіта, 1993
6. Яценко Т.С. Від тестового до психоаналітичного розуміння психомалюнка // Педагогіка і психологія. 1995. № 2.
7. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика – К.: Вища школа, 2006. – 382 с.
8. Яценко Т. С. Психологічні основи групової психокорекції. Навч. посібник. – К.: Либідь, 1996. -264 с.
9. Яценко Т. С. Теорія і практика групової психокорекції: активне соціально-психологічне навчання: [навчальний посібник]. – К.: Вища шк., 2004. – 679 с.

Резюме: В даній статті висвітлені методи пізнання психіки у процесі АСПН. Обґрунтовано доцільність використання методів на різних етапах роботи групи, що пов'язано з процесами інтеграції та дезінтеграції. **Ключові слова:** АСПН, психокорекція, психодинамічна теорія, захисні механізми, психогімнастичні вправи, психодрама, психомалюнок, рольова гра, психогімнастика, групові дискусії, інтеграція, дезінтеграція.

Резюме: В данной статье раскрыты методы познания психики в процессе АСПО. Обосновано целесообразность использования методов на разных этапах работы группы, что связано с процессами интеграции и дезинтеграции. **Ключевые слова:** АСПО, психокоррекция, психодинамическая теория, защитные механизмы, психогимнастические упражнения, психодрама, психорисунок, ролевая игра, психогимнастика, групповая дискуссия, интеграция, дезинтеграция.

© 2012

Т. В.Горобець, О. В.Нечипоренко (м. Черкаси)

ПРОЯВИ СУБ'ЄКТИВНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ПСИХІКИ ОСОБИСТОСТІ У ПРОЦЕСІ ГРУПОВОЇ ПСИХОКОРЕКЦІЇ ЗА МЕТОДОМ АСПН

Постановка проблеми. Сучасний розвиток практичної психології потребує відповідної теорії та конкретного інструментарію, спрямованого на глибинно-психологічне пізнання психіки особистості в її індивідуальній неповторності. Важливу роль тут відіграє глибинно-психологічна корекція, яка здійснюється у відповідності з психодинамічною теорією, що активно розвивається під керівництвом академіка НАПН України Т. С. Яценко. Саме завдяки методу активного соціально-психологічного навчання (АСПН) можливе виявлення індивідуально неповторних проявів суб'єктивної інтегрованості психіки та розуміння глибинно-психологічних детермінант особистісної проблематики суб'єкта.

Метою статті є розкриття проявів суб'єктивної інтеграції психіки особистості у процесі психокорекції.

В основу статті покладено положення гуманістичного підходу, що реалізується у психокорекційних програмах, зокрема в положеннях: про необхідність цілісного пізнання психіки в єдності свідомих та несвідомих проявів; функціональні особливості несвідомого проявляються поза статтю, простором, часом; активність несвідомої сфери та її вияв у символічних, метафоричних та архетипних формах. Провідною ідеєю вважається процес взаємодії та синтезу теоретичних і практичних знань, як результат групової психокорекції за методом АСПН.

Виклад основного матеріалу. Суб'єктивна інтеграція парадоксальним чином в поведінці проявляється у об'єктивній дезінтеграції. Суб'єктивна інтегрованість психіки – це одна із провідних функцій психологічних захистів, тому у багатьох роботах вказується на таку її функцію, як інтеграція психіки. Взяти хоч би процес ідентифікації: шляхом інтроспектування відбувається привласнення, асиміляція суб'єктом окремих рис, які виступають заміщенням первинних лібідних об'єктів (за логікою несвідомого: «я разом із батьком чи матір'ю через єдність певних рис характеру»). Наприклад: спілкування психолога із жінкою по імені К. розпочалось з першої фрази: «Я людей люблю і повернута до них любов'ю, а вони мене не люблять». Наведемо приклад фрагменту консультації: на запитання психолога, коли вона почала це відчувати, жінка відповіла, що десь в п'ятому класі. «А що трапилося в п'ятому класі?» - «У мене померла мати, це була єдина людина, яка мене любила. Запам'яталось також, що я прийшла в клас із очікуванням, що мене підтримають, цього не сталося».

У школі дівчинка шукала заміщення власної матері, але у класі вчителька повела усіх на екскурсію, а її навіть не запросила, і це було образливо. Психолог зауважив, що можливо, вчителька розуміла, що втрата матері потребує спокою. К. зазначила, що саме цього (самотності) вона й боялася, вона хотіла йти з класом. К. не проявила ініціативу тоді, ще в школі, й ця пасивність «йде за нею» по життю, відображується на її внутрішніх самовідчуттях. Зрозуміло, що вона інтроєктувала риси матері, яка уміла любити як ніхто інший, то у неї відчуття, що вона як мати, а інші люди не такі. У зв'язку з процесом ідентифікації смерть матері приглушила (імпотувала) активність у вираженні любові, ініціативи в доброму ставленні до людей, більше того, вона не вловлює момент, коли потрібно виражати цю любов або якщо виражає – то невпопад, що підвищує ризик бути відкинutoю. Разом з тим, проявів любові все одно для К. недостатньо (логіка: «це не мати»), бо такі прояви видаються не щирими. За логікою несвідомого - «те місце (материнське) залишається святим і недоторканим, недосяжним ні для кого». Тому у К. залишається постійне відчуття, що вона людей любить, а її не люблять. Саме це відчуття є заміщенням єднання з матір'ю. Суб'єктивно захисти забезпечують інтеграцію: «я разом із матір'ю, я так умію любити, як любила мати». А об'єктивно можна спостерігати руйнацію стосунків з іншими людьми через очікування від них ставлення, як від матері, тобто постійна потреба в психотерапії не вдовольняється, бо людям до очікувань К. немає діла. Все це призводить до об'єктивної дезінтегрованості К. при суб'єктивній зінтегрованості. Суб'єктивна інтеграція парадоксальним чином проявляється у поведінці в об'єктивній дезінтеграції.

Вищевказаний варіант поведінки передбачає психокорекцію. Психічна реальність і об'єктивна реальність – це різні речі, хоча на рівні самого носія психіки суб'єкта, на рівні його само сприйняття – то суб'єктивна і об'єктивно існуюча реальність – це одне і теж, що і відкриває можливість для суб'єктивної зінтегрованості психіки.

Останньою знахідкою психодинамічної теорії, яка розвивається в Україні під керівництвом Т. С. Яценко, є нові здобутки, які переконують, що у несвідомому є *та об'єктивна реальність, яка не може бути відображена психікою, а значить і перетворитися на суб'єктивний образ об'єктивного світу*, але яка породжує суб'єктивізм поведінки, пов'язаний з викривленнями. Варіативність поведінки маскує зміст несвідомого, який недоступний для свідомості. Тому, з одного боку, воно (несвідоме) чітко упорядковане (тобто працює без збоїв, бо туди не сягає свідоме), а з іншого боку – є недосяжним свідомості. Детермінація психіки інфантильними чинниками породжує об'єктивну дезінтегрованість, яка проявляється в поведінці і особливо яскраво в малюнках.

Зупинимось на означенні самих понять «інтеграція» та «дезінтеграція». Ці поняття для психодинамічної теорії є центральними, провідними та виступають в якості основних механізмів групової психокорекції і індивідуальних змін у ній: «позитивна дезінтеграція та вторинна інтеграція на більш високому рівні психічного розвитку». Ці механізми спираються на принципи, які вводяться в групу та сприяють процесу інтеграції групових взаємин (група зазвичай рухається до інтеграції). Т. С. Яценко довела, що між інтеграцією та дезінтеграцією в груповій взаємодії є обернена залежність, а саме: чим у більшій мірі в групі присутня зінтегрованість взаємин, тим більше відкриваються можливості позитивно дезінтегрувати ілюзорні уявлення про себе окремих її учасників.

Дезінтеграція має певні ознаки позитивності, якщо вона спирається на розширення самосвідомості, на ослаблення саме тих аспектів психіки, які базуються на уявних очікуваннях та уявленнях, що продукуються ідеалізованим «Я». Позитивність цієї дезінтеграції також включає такі ознаки, як поступовість, багаторівневість, діалогічність взаємодії з суб'єктом, партнерство в процесі самопізнання, відкриття нових аспектів психіки, творчу взаємодію. Позитивна дезінтеграція через вторинну інтеграцію психіки на більш високому рівні розвитку сприяє гармонізації розвитку групи та окремого суб'єкта, яке означає, що групова динаміка та позитивна дезінтеграція індивіда взаємопов'язані, тому що група повинна виступати опорою створення певного захисту, а не деструктувати самовідчуття суб'єкта. Завдяки зінтегрованості групи суб'єкт втрачає гостроту почуття сорому щодо саморозкриття та самопізнання, він набуває здатності перетворювати себе в об'єкт дослідження та навчається не лише на досвіді пізнання інших людей, але й на власній психокорекції. Враховуючи попередні тези про те, що в несвідомому криється об'єктивна реальність, яка заслуговує в такій же мірі, як і зовнішня предметна реальність, на пізнання та відображення у свідомості суб'єкта, то постає питання про можливість забезпечення такого відображення. Позиція суб'єкта в плані перетворення себе на дослідника в плані власного самопізнання дозволяє йому відсторонено дивитися на власну психіку, на ті «програми», які започатковані в ранньому дитинстві і залишаються активними та імперативно впливовими на поведінку, незалежно від факту недосяжності для свідомості. Недосяжність для свідомості має вияв у дисонаціях, які засвідчує об'єктивна дезінтеграція психіки (в малюнках – це сльози, надломи, зображення сходів, які ведуть до перспективи і водночас бачимо западання в провалля або переривання сходів чи драбин (у небо), у відчуттях – безперспективність та певна суперечливість. Внутрішні суперечності ілюструють малюнки на теми «Я-реальне. Я-ідеальне», де спостерігається велика розбіжність обраних образів (див. рис.1). Малюнки учасників групи засвідчують, що глибинно-психологічна корекція знівельовує дезінтеграційні прояви та переорієнтовує психіку на гармонізацію та інтеграцію. Відбувається зближення «Я»-реального та «Я»-ідеального.

Дослідницький матеріал підтверджує діаметрально протилежні спрямування тенденцій психіки, що відображає «Модель внутрішньої динаміки психіки». «Модель» у першу чергу цікава розбіжностями у спрямуванні психіки до просоціально зорієнтованих цінностей, що виражає стрілка 2 і діаметрально протилежна спрямованість енергії на інфантильні цінності (стрілка 5).

Рис. 1. Я-реальне. Я-ідеальне

У контексті проблеми соціально-перцептивних викривлень можна стверджувати, що суб'єктивна зінтегрованість психіки реалізується за рахунок відступів від реальності. Іншого підґрунтя для здійснення суб'єктивної інтеграції не має. *Процес відступів від реальності є дуже тонким, дуже специфічним і індивідуально неповторним процесом, тому що він здійснюється на різних рівнях: на внутрішньому рівні, на зовнішньому рівні, на вході інформації, на виході інформації, на рівні оцінки результатів дії, а у випадку невдоволеності результатами слугує стимулом до повтору захисту.*

Суб'єктивна зінтегрованість породжує феномен хибного кола, коли психіка не призупиняється в прагненнях досягти цілі, нехай і шляхом відступів від реальності та ілюзорної значимості ідеалізованого «Я». Захисна система відзначається можливістю запуску вторинних, третинних і так далі психологічних захистів, які потім людину ослаблюють. Тому на «Моделі» ми бачимо стрілочку «до сили» (стр. 4), яка «залежна» від нормативних цінностей та ідеалу «Я» і стрілочку «до слабкості» (стр. 3), яка гармонізується у своєму спрямуванні із інфантильними цінностями, в яких закладено почуття неповноцінності, меншовартості і повернення до інфантильного стану, аж до утробного стану (див. рис. 2), що ослаблює людину, робить її пасивною, імпотентною.

Рис. 2. Моє самовідчуття

Для прикладу приводимо ілюстрації малюнків, що засвідчують наявність тенденції повернення в утробу, що знаходить вираження в тенденції до психологічної смерті та психологічної імпотенції (рис. 3 та 4).

Рис. 3. Людина, яку я не люблю

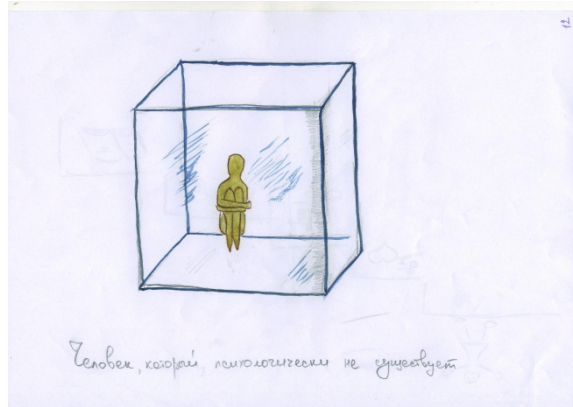

Рис. 4. Людина, яка психологічно не існує

Ці тенденції породжують стан пасивності, ізолюваності та відчуття психічного неіснування. Таким чином, відчуття слабкості є похідним, бо воно є детермінованим інфантильними цінностями (див. рис. 3 та 4, які засвідчують слабкість, пасивність). Тенденція «в утробу» виражає небажані наслідки впливу на поведінку та самовідчуття, що мають вияв у таких деструкціях і спрямуваннях, які непродуктивно поглинають енергію, спрямовуючи її на незавершені справи дитинства. Останнє сприяє розвитку тенденції «до психологічної смерті» та «психологічної імпотенції», які вказують на залежність від батьків (прагненням «в утробу» людина психотерапевтує себе від конфлікту чи дистанціювання з батьками). Те, що шляхом викривлень психіка їх на суб'єктивному рівні інтегрує (спираючись на умовні цінності), виявляється недостатнім, щоб змінити справжню об'єктивну реальність. Суб'єктивне відчуття цілісності породжує драму стосунків в об'єктивній реальності, яку засвідчують малюнки. Виходячи із драматичного змісту цих малюнків можна стверджувати, що психіка енергетично втрачає у випадку відступів від соціально-перцептивної реальності та зусиль їх замаскувати шляхом суб'єктивної інтеграції.

Говорячи про суб'єктивну зінтегрованість психіки, ми повинні з'ясувати, чим викликана потреба суб'єктивно зінтегровуватися, на що вона спирається в такого типу інтеграції. Центральним ланцюгом цих процесів є ідеалізоване «Я», яке з одного боку згармонізоване з просоціальними цінностями, з іншого – під впливом системи виховання і життя загалом, воно обтяжене відступами від реальності, які дають дисонію назовні в поведінці, яку внутрішньо треба викривити так, щоб збереглося відчуття цілісності і відсутності напруги. Витоки ідеалізованого «Я» на феноменологічному рівні нам зрозуміле – це асимілювання усіх вимог, які ставили батьки. Тому особа суб'єктивно зінтегрує своє бажання бути любимою, коханою, значимою «для своїх батьків» (тепер заміщення) та задовольнити «батька» (родителя), який сидить уже в самій собі (психіці): «чи я відповідаю цій високій планці», водночас, й задовольняється потреба «бути кращим за інших». Це можна продовжувати, але нам важливо зрозуміти індивідуальну неповторність цієї суб'єктивної зінтегрованості, тому що без цього ми не можемо розпізнавати в конкретному випадку те, що ми робимо корисного (оздоровлюючого) для особи, з якою ми працюємо. Індивідуальна неповторність суб'єктивної інтеграції може проявлятися в тих умовних цінностях, на які вона спирається. Психіка є системно впорядкованою, вона тягне лінію від батьків, тому що в умовні цінності потрапляє те, що було дуже бажаним – за типом наслідування, або ж за типом від супротивного. Сутність умовної цінності полягає в уникненні приниження і забезпечення того, що було «миле душі». Але і в тому, і в іншому випадку ми будемо шукати глибинно-психологічні детермінанти. Амбівалентність почуттів тут дуже чітко проявляється в суб'єктивній зінтегрованості психіки – валентність суб'єктивної зінтегрованості може бути по лінії «+» або «-». За цим «-» ми шукаємо негативні почуття до матері та ослаблюємо їх, тому, що чим у більшій мірі заблокована енергія лібідо до матері, тим у більшій мірі є тенденція до вираження мортідо і нерідко повернення цієї енергії на самого себе у вигляді провини до матері, що знаходить себе в тенденції до самопокарання, а то і

суїциду. Самопокарання може відбуватися через інтросекцію, єднанням із такими рисами матері, від яких сама ж страждала. Це феномен хибного кола, який для науки є досить загадковим, неописаним ні на рівні феноменології, ні на рівні теорії. Тому суб'єктивна зітегрованість психіки може бути як на внутрішньому рівні, що ми вище зазначили через призму інтроєктів, так і на рівні спілкування, коли суб'єкт в більшій мірі спирається на ті умовні цінності, які доступні усвідомленню. Приміром: одна дівчинка говорить, що їй дуже мило було, що батько завжди жартував і будь-яку драматичну ситуацію міг полегшено бачити. Тепер ця дівчинка помічає в собі, що навіть коли вона живе в гуртожитку, то будь-які негарзди у стосунках легко знімає через жарт, через певні форми поведінки, які для інших людей навіть недоступні. Це – позитивний інтроєкт, через який вона єднається з батьком та відчуває себе разом із батьком. Це є умовною цінністю, дівчинка може навіть її усвідомлювати, проговорювати, і вона є бажаною, милою. Але така цінність, як авторитарність, відчуття лідерства і концентрації уваги на собі, егоцентризм, тобто усе те, що дисонує з просоціальними цінностями, до цього треба підходити в процесі психокорекції через призму опорів, заслонів, які психіка ставить тому, що ідеалізоване «Я» вимагає, щоб воно завжди й незмінно було непогрішне, відповідне просоціальним тенденціям, які узгоджуються із загальнолюдськими цінностями і з цінностями того мікросоціуму, де живе людина. Те, що стосується тих цінностей, які вона винесла від батьків, особливо там де амбівалентне почуття з мінусом, потрібно все це ще досліджувати та прояснити. Усвідомлення, що забезпечує людині психокорекція, дозволяє бачити те, що вона робить та упереджувати виникнення хибного кола, що засвідчує фатальну залежність від самого себе, яка не задовольняє суб'єкта в тому, що він прагне до свободи, прагне до від'єднання від батьків. Існує водночас: прагнення до роз'єднання і прагнення до єднання з батьками. Ці внутрішні суперечності настільки поглинають енергію людини, що не можуть робити потентною її в соціальному плані. Лише психокорекція, яка покладає сподівання на розум людини, на розвиток її рефлексивних знань, на розвиток соціально-перцептивного інтелекту послаблює відступи від реальності, які диктуються інфантильними бажаннями, робить людину більш потентною, енергетично спроможною у вирішенні актуальних задач у ситуації «тут і зараз», які вона в принципі може вирішувати, щоб їй не були на заваді тенденції до минулого або до майбутнього. Тоді людина імпотентна в теперішньому, вона не розвиває свої рефлексивні знання і можливості самовідображення і розуміння інших людей. Завдяки такому навчанню у людини відкриваються нові перспективи для соціальної реалізації, для поступу в тих спрямуваннях, про які вона сама заявляє. Для дослідження використано такий варіант психокорекції, яким не передбачається ефект «золотої рамки», під яку б прирівнювалась та категоризувалась людина по відповідності їй. У той же час ми з увагою відносимось до проявів назовні певних суперечливих тенденцій, об'єктивування яких переконує людину, що в цих «ножицях» суперечностей є втрата енергії, саме вони «підрізають» її потентність, створюють невдоволеність внутрішнього самовідчуття, перепади настрою, відсутність послідовності дій та надійності для самої себе. Людина часто боїться самої себе, бо знає, що цей спокій і цілісність, яку вона відчуває є крихкими, ілюзорними і можуть дати збій у будь-який момент, якщо ззовні буде засвідчено неприйняття, негативна реакція. Тоді її очікування на позитив, на підтримку, на заохочення створюють велику напругу, з якою людина не справляється і дає регресивні реакції. Регресивні реакції часом є запуском захисних дій по-новому хибному колу, в процесі якого відбувається дискредитація тих людей, з якими виникли проблеми, обезцінення ситуації, в якій вона знаходилася і таким чином ілюзорно вдовольняється пиха «Я». Через відчуття правильності, непогрішності власних вчинків, вона створює загальний фон образи не лише на конкретних людей (образників), а на цілий світ. І тим самим забезпечується відчуття своєї досконалості, яка має тенденцію до зростання, щоб компенсувати недосконалість оточуючого світу. Тому без психокорекції людина може рухатися до психічної хвороби, адже викривлення соціально-перцептивної реальності є першим показником психічних негарздів.

Важливо підкреслити, що суб'єктивна зітегрованість є індивідуально неповторною, оригінальною для кожної особи, тому що неповторними є умовні цінності, а їх ієрархія в кожній особі є своя в контексті історії життя. Неповторним є співвідношення між тенденцією «до сили» і тими ідеалами, якими людина керується, а розвиток тенденції «до слабкості» залежить від того, наскільки попереднє життя ставило акценти (відбулись фіксації) на почутті меншовартості. Все це ставить певні вимоги до професіоналізму того, хто працює в галузі глибинної психології, що дозволяє оптимізувати цю ділянку за рахунок рекомендацій на основі узагальнення наших здобутків в процесі багатолітніх досліджень з використанням методу АСПН.

Висновки. Таким чином, можна вважати, що супутнім (наслідковим) явищем психологічних захистів є соціально-перцептивні викривлення, завдяки яким відбувається підтримання цілісності образу ідеалізованого «Я»; встановлено взаємозв'язок між суб'єктивною інтеграцією психіки та її об'єктивною дезінтеграцією, породженою соціально-перцептивними викривленнями. Останні детерміновані запрограмованою орієнтацією психіки на інфантильні цінності (їх реалізацію) та підтримання цілісності образу ідеалізованого «Я»; констатовано досягнення оптимізуючого ефекту від здійснення глибинно-психологічної корекції, яка знівелює соціально-перцептивні викривлення на основі зближення бажаного для суб'єкта образу ідеалу «Я» з ідеалізованим «Я».

Література:

1. Горобець Т.В., Дметерко Н.В., Кононова М.М. Суб'єктивна зінтегрованість психіки як передумова соціально-перцептивних викривлень // Актуальні проблеми психології : [зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / наук. ред. С. Д. Максименко]. – К.: Логос, 2008. – Т. 7, Вип. 14. – С. 66 – 73.
2. Груповий психоаналіз // За ред. О. Фільца, Р. Гаубля, Ф. Лямотт: Навчальний посібник. Пер. з нім. – Львів: ВНТЛ-Класика, 2004. – 192 с.
3. Лапранш Ж., Понталіс Ж.-Б. Словарь по психоанализу. – М.: Высш. шк., 1996. – 623 с.
4. Яценко Т.С. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика: Навч. Посібник. – К.: Вища школа, 2006. – 382 с.

Резюме. У статті розкриті особливості проявів суб'єктивної інтеграції психіки особистості в процесі групової психокорекції за методом АСПН. Зроблена спроба встановити взаємозв'язок індивідуальних проявів суб'єктивної інтеграції психіки з особистісною проблемою суб'єкта, з умовними цінностями, едіповою залежністю, системою психологічних захистів. **Ключові слова:** суб'єктивна зінтегрованість психіки, групова психокорекція, соціально-перцептивні викривлення, умовні цінності, психологічні захисти.

Резюме. В статье раскрыты особенности проявления субъективной интеграции психики личности в процессе групповой психокоррекции по методу АСПО. Сделана попытка установить взаимосвязь индивидуальных проявлений субъективной интеграции психики с личностной проблематикой субъекта, а именно с условными ценностями, эдиповой зависимостью, системой психологических защит. **Ключевые слова:** субъективная синтегрованность психики, групповая психокоррекция, социально-перцептивные искажения, условные ценности, психологическая защита.

© 2012

Н. В. Гриньова (м. Умань)

РОЛЬ ПСИХОКОРЕКЦІЙНОГО ДІАЛОГУ В ПСИХОАНАЛІТИЧНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КОМПЛЕКСУ ТЕМАТИЧНИХ ПСИХОМАЛЮНКІВ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку психологічної науки глибинна психокорекція є актуальною, оскільки орієнтована на дослідження індивідуальної неповторності психіки суб'єкта, та несвідомих детермінант його поведінки. Психокорекція в межах психодинамічної теорії спрямована на гармонізацію свідомого й несвідомого, спирається на діалог, як інструмент пізнання феномену психіки суб'єкта. Психокорекційний діалог спрямований на надання допомоги протагоністу у рефлексії його особистісної проблеми.

Метою статті є розкриття ролі психокорекційного діалогу в процесі психоаналітичної інтерпретації комплексу тематичних психомалюнків.

Аналіз наукових досліджень. Діалогічна концепція в психології торкається глибинних рівнів людського існування, які лежать за рамками традиційних предметів наукового дослідження. Психологічну концепцію діалогу створювали І. І. Васильєва, С. Ю. Курганов, В. Ф. Литовський, А. М. Матюшкін, О. А. Радіонова, І. М. Соломадін, А. У. Хараш. В основі цієї концепції лежить ідея діалогу, як умови розвитку особистості, як способу розуміння іншої особистості та визначення власного ціннісного відношення до іншої людини, поштовх до внутрішньої роботи особи з переосмислення себе, своєї позиції у світі [7].

Російські вчені С. Л. Братченко, Д. А. Леонтьєв вказують, що діалог (від грецького *diálogos* – бесіда, розмова) з формальної сторони – це обмін репліками в процесі комунікації між двома (та більше) співрозмовниками. Із змістовної сторони – специфічна для людини форма міжособистісної взаємодії та якості відношень, при яких інша людина (співрозмовник) виступає не як об'єкт чи умова діяльності іншої людини, спрямованої на досягнення власних цілей, а як рівноправний вільний суб'єкт, що має власні інтереси, цінності та внутрішній світ [2].

Великий внесок у розвиток концепції діалогу зробив російський вчений М. М. Бахтін. Вчений твердить, що в діалозі лежить сутність буття людини, бо вона сама по собі існувати не може, все, що є в людині виникло внаслідок і в процесі спілкування. Діалогічні відносини є універсальним явищем, яке пронизує всі відношення людського життя, оскільки людина проявляє себе у висловлюваннях, то її неможливо вивчати як річ, явище природи, а тільки через створювані нею «знакові тексти» [1]. М. М. Бахтін наголошує, що методом розуміння людини має бути діалог: «Оволодіти внутрішньою людиною, побачити та зрозуміти її неможливо, неможна й оволодіти нею і шляхом поєднання, відчуття її. До неї можна підійти і можливо її розкрити лише шляхом спілкування з нею, діалогічно... Дослідження стає запитанням та бесідою, тобто діалогом... Там, де людина вивчається поза текстом і незалежно від неї, це вже не гуманітарна наука (анатомія, фізіологія людини та ін.)» [1, 35].